

РЕСПУБЛИКАДА ОЗИҚ-ОВҚАТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ПАРРАНДАЧИЛИКНИНГ МУҲИМ ҚАДАМИ

Баширова Юлдузхон Жаҳонгир қизи

таянч докторант,

Тошкент кимё-технология институти

Аннотация. Республикада, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш сиёсатини амалга оширишда паррандачиликни ривожлантиришга, ишлаб чиқаришга интенсив технологияни кенг жорий этиш бўйича кейинги йилларда олиб борилаётган ишлаб чиқариш ҳажмларини, ички истеъмол бозорларида паррандачилик маҳсулотлари нарх-наволарининг барқарорлигини, паррандачилик корхоналарига ўзи ишлаб чиқарган тухум ва гўшт маҳсулотларини экспорт қилиш, бошқа шу каби долзарб масалаларига эътибор қаратилган.

Калит сўзлар: озиқ-овқат хавфсизлиги, интенсив технология, субсидия ва имтиёзлар, самарадорликни баҳолаш, паррандачилик.

Озиқ-овқат хавфсизлиги бутун дунё мамлакатлари олдида турган энг долзарб вазифалардан биридир. Бугун озиқ-овқат маҳсулотларини етиштириш ва уларни тақсимлаш бўйича ёндашувни мутлақо ўзгартириш вақти келди. Давлатнинг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш сиёсати қачон самара беради? Қачонки, маҳсулот ишлаб чиқариш ва импорт қилиш даражалари оқилона уйғунлаштирилса, бу борада аҳоли учун кафолатланган имкониятлар яратилса, халқаро прагматик ҳамкорлик алоқаларини ривожлантирилса, даврий равишда янгиланиб турадиган озиқ-овқат захирасини яратишга ҳам қаратилган бўлса. Шундай экан, озиқ-овқат хавфсизлиги масаласи барча давлатлар қатори Ўзбекистоннинг ҳам мустақиллиги, ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий барқарорлигини таъминлаш гарови ҳисобланади. Юртимизда бу муаммо ҳамон ўз долзарблигини йўқотмаган. Зеро, айни пайтда озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талаб ошяпти, аҳоли сони ўсиши асносида жон бошига истеъмол кўпаймоқда. Бинобарин, сўнгги уч йилда мамлакатимизда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари сифатини ва экспорт салоҳиятини оширишга бўлган ёндашув мутлақо ўзгарди, давлат сиёсатининг устувор йўналишига айлантирилди.

Бу боради республикада паррандачилик соҳасини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш, ички ва ташқи бозорларга йўналтириш учун рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмларини кўпайтириш, паррандачилик хўжаликларининг озуқага бўлган талабини барқарор таъминлаш механизмларини йўлга қўйиш,

соҳага кенг аҳоли қатламларини жалб этиш ва ҳуқуқий маданиятини ошириш ҳамда тармоқда илмий-техник ёндашувлар ва ахборот технологиясидан самарали фойдаланишга эътибор қаратилмоқда.

Жаҳон чорвачилик соҳасининг ривожланиши шуни кўрсатадики, чорвачиликда парранда гўшти ишлаб чиқариш бошқа ҳайвонлар турига қараганда жадаллик билан ривожланмоқда. Паррандани бекорга “Етти хазинанинг бири” дея аташмайди, чунки товуқ қисқа вақт оралиғида гўштга кириши, тухум бериши ва ижтимоий ҳаётда фойдаланадиган бошқа маҳсулотлар манбаига айланиши барчага маълумдир.

Давлатимиз томонидан қишлоқ хўжалиги, шу жумладан, паррандачилик тармоғини ривожлантиришга катта эътибор бериб келинмоқда.

Жумладан, паррандачилик тармоғига қатор субсидия ва имтиёзлар берилиб, имтиёزلардан фойдаланиб иқтисод қилинган маблағлар паррандачилик корхоналарини ривожлантиришга ва ишлаб чиқаришни модернизация қилиш учун йўналтирилишига ҳамда янги паррандачилик корхоналари ва фермер хўжаликларини ташкил этилишига замин яратилмоқда.

Президентимизнинг “Чорвачилик тармоғини давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорида чорвачилик тармоғини жадал ривожлантириш, замонавий ва инновацион услубларни жорий этиш, маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш ва турларини кенгайтириш, шунингдек, аҳолини маҳаллий шароитда ишлаб чиқарилган сифатли ва арзон чорва маҳсулотлари билан узлуксиз таъминлаш ҳамда чорвачиликка ихтисослашган корхоналарни давлат томонидан қўллаб-қувватлашга эътибор қаратилмоқда.

Шунингдек, паррандачилик хўжаликларига ҳар бир бош 1 кунлик насли жўжани импорт қилиш билан боғлиқ харажатларнинг 9 минг сўмини қоплаш учун давлат томонидан субсидия ажратиш, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, Андижон, Жиззах, Навоий, Сурхондарё, Қашқадарё вилоятлари ҳокимликлари ва “Паррандасаноат” уюшмаси билан биргаликда паррандаларнинг юқори маҳсулдор зотлари ва кроссларини урчитиш билан шуғулланувчи гўшт йўналишидаги II-тартибли репродуктор наслчилик паррандачилик корхоналари фаолиятини йўлга қўйилиши белгилаб қўйилди ҳамда паррандачилик корхоналарига ўзи ишлаб чиқарган тухум ва гўшт маҳсулотларини экспорт қилишда, наслдор инкубацион тухум ва наслдор бир кунлик жўжаларни, вакцина, ветеринария дори воситаларини импорт қилишда, истисно тариқасида, амалдаги ҳаво транспортида ташиш тарифларига нисбатан 20 фоизлик чегирма берилади. Паррандачилик ва ем ишлаб чиқарувчи корхоналарига ўз эҳтиёжи учун мақсадли равишда озуқа

компонентлари ва қўшимчаларини темир йўл орқали ташишда, истисно тариқасида, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги темир йўллари тариф сиёсатининг 35 фоизидан кўп бўлмаган миқдорда чегирма бериш кўзда тутилган.

Республикада паррандачиликни ривожлантириш, ишлаб чиқаришга интенсив технологияни кенг жорий этиш бўйича кейинги йилларда олиб борилаётган ишлаб чиқариш ҳажмлари сезиларли даражада кўпайиб, ички истеъмол бозорларида паррандачилик маҳсулотлари нарх-наволарининг барқарорлиги таъминланмоқда.

Соҳани ривожлантириш бўйича қабул қилинган дастурлар ижросини таъминлаш ҳисобига 2022 йилда паррандалар сон боши 93,1 млн.га, тухум ишлаб чиқариш 7,8 млрд. донага, парранда гўшти ишлаб чиқариш 220 минг тоннага етказилди ва республика бўйича жон бошига тухум ишлаб чиқариш 229 донани, парранда гўшти 6,5 кг. ни ташкил этди.

Республикада бугунги кунда жами 1 минг 55 паррандачилик субъектлари мавжуд бўлиб, шундан 39 тасини наслчилик паррандачилик субъектлари ташкил этиб, уларда жами 6 млн. 172 минг бош насли паррандалар парвариш қилинмоқда.

Соҳани ривожлантиришда паррандачиларга субсидия ва солиқ имтиёзлари берилди. 2021 йил 1 июндан ҚҚС тўловчиси бўлган паррандачилик хўжаликларига – ўз хўжаликларида етиштирилиб, реализация қилинган тухумнинг ҳар бир донаси учун 50 сўм ҳамда парранда гўштининг ҳар бир килограмми учун 1 000 сўм миқдорида республика бюджетидан субсидия ажратилади. Паррандачилар учун уч йил давомида қатор солиқлар, жумладан, даромад ва мол-мулк солиғида камайтирилган ставкалар қўлланилади. Тижорат банклари томонидан 2025 йил 1 январга қадар қуйидагилар учун ажратилаётган кредит бўйича Тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш давлат жамғармаси ҳисобидан:

- омихта ем ва паррандачилик маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи кичик тадбиркорлик субъектларига айланма маблағларни тўлдириш учун тижорат банки томонидан ажратиладиган 10 млрд сўмгача бўлган кредит фоиз ставкасининг Марказий банк асосий ставкасидан ошган, бироқ 8 фоиз пунктидан ортиқ бўлмаган қисми;

- паррандачилик лойиҳаларини амалга ошириш учун тижорат банки томонидан ажратиладиган 10 миллиард сўмгача бўлган кредит фоиз ставкасининг Марказий банк асосий ставкасидан ошган, бироқ 8 фоиз пунктидан ортиқ бўлмаган қисми қоплаб берилади;

- кушхона ва музлаткичларни ўз ичига олган паррандаларни сўйишга мўлжалланган замонавий комплексни (кейинги ўринларда – замонавий комплекс) ишга туширган тадбиркорлик субъектига лойиҳа қиймати

40 млрд сўмдан ошмайдиган қисмининг 10 фоизи миқдорида Молия вазирлиги томонидан Давлат бюджети ҳисобидан субсидия берилади.

Юқорида назарда тутилган компенсация тўловларини қоплаш учун Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси маблағлари ҳисобидан 15 млн доллар эквивалентидаги маблағ Тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш давлат жамғармасига ўтказиб берилади. Тикланиш ва тараққиёт жамғармасининг маблағлари ҳисобидан паррандачилик лойиҳаларини молиялаштириш учун 85 млн доллар миқдоридаги маблағ “Микрокредитбанк” АТБга йўналтирилади. Бунда:

1-босқичда – 50 млн доллар миқдоридаги маблағлар 2021 йил 1 июлга қадар, шундан 15 млн доллари “Микрокредитбанк” АТБнинг устав капиталини ошириш учун;

2-босқичда – 35 млн доллар миқдоридаги маблағлар, 1-босқич маблағларининг ишлатилиши самарадорлигини баҳолаш натижалари бўйича Чорвачилик ва унинг тармоқларини ривожлантириш Республика кенгашининг қарорига асосан йўналтирилади.

2021 йил 1 июлдан бошлаб 2024 йил 1 июлга қадар асосий фаолият тури паррандачилик бўлган тадбиркорлик субъектлари учун уларнинг асосий фаолият тури бўйича фойда солиғи (тижорат банкларида жойлаштирилган маблағлардан олинган фойзалардан ташқари), мол-мулк солиғи, ер солиғи ва сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ ставкаси 50 фоиз миқдорида қўлланилади.

2022 йил 1 июлга қадар тухум, парранда гўшти ва маҳсулотларини экспорт қилувчи ҳамда соя донини импорт қилувчи тадбиркорлик субъектлари (уларнинг ваколатли вакиллари)га автомобиль, темир йўл ва ҳаво транспортида ташиш харажатларини 50 фоизигача миқдорда компенсация қилишга субсидиялар тақдим этилади.

Бундан ташқари, “Паррандасаноат” уюшмасига аъзо корхоналар томонидан хорижий мамлакатлардан паррандачилик соҳаси эксперт ва мутахассисларини жалб қилиш харажатлари ҳамда уларнинг 6 ойлик иш ҳақи миқдорининг 50 фоизи, бироқ ойига 1000 доллар эквивалентидан ошмаган қисми қоплаб берилади. Бунда, мазкур харажатлар учун Вазирлар Маҳкамасининг захира жамғармаси ҳисобидан 5 миллиард сўм йўналтирилади. Хулоса қилиб, мамлакатимизда паррандачилик соҳасини ривожланишда паррандачилик маҳсулотларини қайта ишлаш даражаси оширишга, паррандачилик соҳасида асосан товуқ етиштириш билан чекланиб қолинмоқда, бошқа парранда турлари (курка, бедана, ғоз, ўрдак, туяқуш, каклик ва бошқалар) етиштиришни оммалаштиришга, парранда касалликларини ўз вақтида аниқлаш ва уларнинг олдини олиш бўйича замонавий биологаториялар ташкил этиш, соҳада малакали кадрлар тайёрлаш, уларни ишлаб чиқаришнинг замонавий услубларига

ўқитиш, соҳа мутахассисларида инновацион ёндашувлар ҳамда кўникмаларни шакллантириш, ишлаб чиқаришда юқори сифатга эришиш учун хорижий мутахассисларни жалб қилишга асосий эътиборни қаратиш лозим деб уйлайман.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 15 июндаги ПҚ-281-сонли қарори.
 2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 14 июндаги ПҚ-5146-сонли қарори.
 3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 январдаги ПҚ-4576-сонли қарори. Т.: 2019.
 4. Р.Рузиев, А.Рахимов, П.Рахматуллаев, Х.Нармухамедов, К.Хидиров, А.Комилов. Парранда боқиш бўйича услубий қўлланма. Чорвачилик ва паррандачилик илмий тадқиқот институти.
 5. Б.Ф.Бессарабов, А.А.Крыканов, А.Л.Киселев. Инкубация яиц сельскохозяйственной птицы. Учебное пособие для СП Изд.Лань стр 90.
- Фисинин В.И., Егоров И.А., Драганов И.Ф. Кормление сельскохозяйственной птицы Год: 2020 Издательство: ГЭОТАР-Медиа, стр.344